

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Verslag tweede bijeenkomst project Weerbare
gemeenschappen tegen ondermijning op 15 april 2024

Lokale netwerken vragen om maatwerk, met wederkerige samenwerking als rode draad

Op maandag 15 april vond in Park Plaza in Utrecht de tweede kennisdag plaats van het project Weerbare gemeenschappen tegen ondermijnende criminaliteit. Het thema was dit keer 'samenwerken met lokale netwerken'.

De kennisdag bestond uit vier onderdelen:

- Presentatie **Marco den Dunnen**, politieagent en oprichter Heilige Boontjes
- Presentatie **Radboud Engbersen**, Movisie
- Groepsgesprekken over het opbouwen van lokale netwerken (o.l.v. ESS)
- Presentatie **Jamal Ezzarqtouni**, trainer en adviseur

Marco den Dunnen, politieagent en oprichter Heilige Boontjes:

‘Jongeren die om hulp vragen moet je metéén iets kunnen bieden’

Toen Marco den Dunnen zich aanmeldde voor de politie-academie, had hij hoge verwachtingen. Maar al snel was hij een illusie armer. In zijn presentatie vertelt hij open en eerlijk over de beperkingen waar hij als politieman tegenaan liep. In de praktijk was hij vooral bezig met het reageren op noodoproepen. Het stimuleerde Marco om zich op een andere manier voor de samenleving te gaan inzetten. Binnen én buiten de politie. Samen met sociaal werker Rodney van den Hengel richtte hij de onderneming Heilige Boontjes op: een duurzaam re-integratietraject voor jongeren.

Praten in plaats van boetes

“Als politieman kwam ik ventjes van 14 tegen die een enorm grote mond tegen me opzetten. Dat moeten die ouders weten, dacht ik dan. In plaats van een boete te geven liep ik met ze mee naar huis. Vooral moeders bleken daar positief op te reageren. Zij weten vaak maar weinig van de ellende die zich op straat afspeelt. Uiteindelijk ben ik ook presentaties gaan geven aan ouders. Dan vraag ik: Wat doe je als je kind ineens in dure schoenen loopt, die hij helemaal niet kan betalen? En als ze zeggen dat ze die van ‘Brammetje’ hebben geleend? Als ouders moet je daar iets mee.”

Samenwerking in de wijk

“Binnen de politie hoor je nog wel eens de opmerking: ‘De gemeente loopt altijd met óns mee, laat ze zélf maar eens wat doen.’ Van dat gevoel moeten we af. We moeten het samen doen. Ook met de wijk. Met de huismeesters, jeugdwerkers én ouders. En vooral gebruik maken van plekken waar mensen toch al bij elkaar komen. Kijk eens hoeveel ouders je bijvoorbeeld kan bereiken in het lokale zwembad. Veel meer dan een bijeenkomst die door de gemeente wordt georganiseerd, op een vaste plaats en tijd.”

Vertrouwen van jongeren winnen

“We kunnen ze proberen te snappen, maar we moeten ernaartoe. Een sociaal werker als Rodney kan dat heel goed. Die doet gewoon met ze mee, om zo de aansluiting te vinden. De waarheid vertellen en rauw zijn. Daar houden jongeren van. En de belangrijkste les is misschien nog wel: wees niet bang. Want ja: het kan best eng zijn. Ik ken de verhalen ook: reclasseringsmedewerkers die voor hun eigen veiligheid niet meer naar bepaalde gezinnen willen...”

Snel handelen

“In veel wijken zie je dat overlastgevende jongeren vooral een beetje tof willen doen. Maar in bepaalde wijken is het een ander verhaal. Daar doen jongeren eraan mee om te voorkomen dat ze zélf geen slachtoffer worden. In die wijken is het risico ook het grootst dat ze in een crimineel circuit belanden. Soms krijg je als politie wel eens de vraag: ‘Kun je me niet helpen?’ Dan moet je snel handelen. Direct een betere deal geven dan die jongere op dat moment heeft. Geen pak papier van het jongerenloket, maar morgen aan de slag. Soms laat ik ze meteen in de auto stappen en rijden we direct door naar Rodney om werk voor ze te regelen.”

Aandacht in politie-opleiding

Vanuit de zaal is er veel herkenning voor het kritische verhaal van Marco. Tegelijkertijd benadrukken aanwezige ambtenaren en politiemensen dat er al veel stappen in de goede richting worden gezet. Maar dat er voor samenwerking in de wijk in de praktijk vaak weinig tijd en capaciteit is. Daarnaast ontbreekt het soms aan kennis en ervaring, denkt Marco. “Agenten worden breed opgeleid, maar het belangrijkste wapen is je mond. Dat zeggen we altijd wel, maar we trainen het nooit. En waarom is er op de politieacademie geen aandacht voor een onderwerp als ‘langdurige netwerkopbouw?’”

Radboud Engbersen, socioloog en expert sociale basis bij Movisie:

‘Overheid meer in de bijrijdersstoel’

Radboud Engbersen heeft ruim 30 jaar ervaring in toegepast sociaalwetenschappelijk beleidsonderzoek bij verschillende landelijke kennisinstituten. In 2023 was hij voor Movisie coauteur van de publicatie *Community based veiligheid*. In zijn presentatie vertelt hij hoe ‘community building’ in Nederland weer in opkomst is en houdt hij een pleidooi voor een sterke sociale basis. Daarbij ziet hij verschillende inzichten en gezamenlijke uitdagingen.

- ‘Sociale basis’ is een elastisch begrip. Dat zorgt ervoor dat gemeenten er nog wel eens mee worstelen. Het gaat in ieder geval om de **wereld dicht bij huis**, waarbij je onderscheid kunt maken tussen een persoonlijke, gemeenschappelijke en institutionele sfeer.
- Nu de verzorgingsstaat vastloopt, komt er weer meer aandacht voor samenlevingsopbouw. Maar hoewel het begrip ‘sterke sociale basis’ steeds vaker opduikt, wordt de **koppeling met veiligheid** nog relatief weinig gemaakt.
- Om de wijkveiligheid met behulp van een sociale basis te versterken is **samenwerking tussen eerstelijns functionarissen** cruciaal. Daarbij gaat het om allerlei actoren: van moskeebestuurders tot winkeliers.
- Het is niet alleen belangrijk om contact te maken met bewoners, maar ook om het **uitbouwen van dat contact**. De ervaring is dat hier vaak te weinig tijd voor is, mede door de wisselingen die voortkomen uit aanbestedingen.
- Het rekruteren en behouden van wijkagenten en *social workers* is vaak niet makkelijk. Zij hebben het gevoel niet toe te komen aan **het echte werk**, en veel tijd kwijt te zijn aan administratie. De uitdaging is om die mensen weer **ruimte te geven om te excelleren**.
- Er is niet alleen continuïteit in de frontlinie nodig, maar ook **beleidsmatige en organisatorische continuïteit**. Een wijk veranderen duurt heel lang. Gelukkig zie je een trend richting langere aanbestedingscontracten en een beleidsinzet met een langere tijdshorizon.
- Binnen het zorgdomein blijven de investeringen in ‘welzijn’ heel beperkt. Het effect van een aanpak van bijvoorbeeld eenzaamheid is nu eenmaal **lastig in cijfers uitdrukken**. We moeten het vaak doen met argumentatieketens, waarop een

wethouder zegt: ‘kun je het even uitrekenen?’

- Wil je resultaat boeken in de sociale basis waar het wijkveiligheid betreft, dan zijn **investeringen in frontlijnfunctionarissen** (zoals wijkagenten, jongerenwerkers en opbouwwerkers) én passende voorzieningen nodig, juist ook om de **aansluiting** te maken met het maatschappelijk initiatief in wijken.

‘Daar ben ik niet van’

Over het belang van een sterke sociale basis is weinig discussie in de zaal. De uitdaging zit vooral in de uitvoering. ‘Wie heeft dit nu weer bedacht’, hoort een aanwezige ambtenaar nog wel eens van collega’s die op straat werken. Ook een andere aanwezige zegt dat wijkwerkers vaak prima weten wat er op straat nodig is, maar dat dit niet altijd past bij wat is afgesproken in de aanbesteding. “Daarmee gaat veel kracht verloren”, weet Radboud. Een andere beperking van aanbestedingscontracten is dat er te veel vanuit rollen worden gedacht. “Een opmerking als ‘daar ben ik niet van’ kan ik niet meer horen”, verzucht een aanwezige.

In gesprek over lokale netwerken aan de hand van een casus

Onder leiding van drie medewerkers van de ESS en aan de hand van een casus voeren deelnemers in groepjes gesprekken over het opbouwen van netwerken.

Augusto de Campos Neto: Kiezen van een netwerkvorm

Hoe bepaal je welke netwerkvorm voor jou het meest geschikt is? De deelnemers gaan daarover in gesprek aan de hand van het [Overzicht netwerkvormen](#) van de ESS. Daarbij komen verschillende adviezen aan bod.

- Ga niet te snel van start met (het opbouwen van) een netwerk. Bepaal eerst wat je doel is. En of de lokale gemeenschap dat óók als het doel ziet. En kijk dan welke netwerkvormen daar mogelijk bij passen.
- Staar je niet te veel blind op de verschillende netwerkvormen; er bestaan ook tussenvormen. Het belangrijkste is om het gesprek erover aan te gaan en het bovenliggende doel scherp te houden: de lokale gemeenschap betrekken én verantwoordelijkheid geven.
- Als je eenmaal een netwerkvorm hebt gekozen, kun je niet zeggen: 'jullie zijn nu een netwerk'. Het moet vanuit de gemeenschap zelf gaan ontstaan en echt iets van hunzelf gaan worden.

Halima Bochallati: Werken aan vertrouwen

Aan de hand van de opgegeven casus bespreekt Halima samen met de deelnemers hoe je het vertrouwen van sleutelpersonen kunt vergroten. In veel gevallen gaat het hierbij om 'basiselementen', die altijd gelden voor vertrouwen.

- Stel veel vragen en doe iets met de antwoorden. Dat laat zien dat mensen echt mee mogen praten.
- Luister. Soms is dat al voldoende, en gaat het erom dat mensen hun ei kwijt kunnen.
- Je kunt altijd plannen maken, maar in de praktijk zul je vaak moeten improviseren en inspelen op de behoeften van de mensen met wie je spreekt.
- Kijk kritisch naar jezelf: als je een gevoel hebt opgeroepen, hoe onbedoeld ook, kan de fout mede bij jezelf liggen.
- Kies voor een neutraal persoon als gespreksleider.
- Vertrouwen kweken duurt lang. Wees blij met kleine succesjes. Deze kunnen er namelijk voor zorgen dat gaandeweg het proces de relatie verbetert en de partijen naar elkaar toe zullen groeien.
- Wees eerlijk. Geef fouten toe en beloof niets wat je niet kunt waarmaken. Ook als de verwachting is dat de 'eerlijke boodschap' niet goed zal vallen, hebben mensen vaak meer begrip voor een lastige boodschap dan voor een verborgen leugen.
- Als er sprake is van wantrouwen, achterhaal dan waar dat vandaan komt en identificeer de pijnpunten. Alleen op deze manier kan er gewerkt worden aan herstel van vertrouwen.

Farid Bouchlaghmi: Samenwerking met sleutelpersonen

Farid is, naast adviseur, zelf jarenlang sleutelpersoon in een gemeentelijk bondgenotennetwerk. Uit eigen ervaring deelt hij verschillende inzichten. Zijn overkoepelende advies is om het perspectief van de vrijwilliger centraal te zetten.

- Bedenk als gemeente waar een vrijwilliger behoefte aan heeft. Zorg dat die persoon het gevoel krijgt gewaardeerd te worden voor zijn bijdrage. Dat kan al in reiskosten of een pizza zitten. Maar ook in een serieuze behandeling van ideeën en plannen.
- Spreek verwachtingen aan het begin goed uit en toets regelmatig hoe sleutelpersonen hun rol en bijdrage zien. Het is belangrijk dat zij zich serieus genomen blijven voelen. Dat betekent bijvoorbeeld geïnformeerd worden als de gemeente bepaalde ideeën of plannen heeft.
- Voorkom dat sleutelpersonen overvraagd worden. Want vaak zijn het dezelfde mensen die door een gemeente gevraagd worden om in een wijk mee te denken. Zeker als ze dan niet altijd serieus genomen worden, ontstaat het gevaar dat ze afhaken.
- Neem sleutelpersonen niet als vanzelfsprekend. Deze mensen zijn intrinsiek gemotiveerd iets bij te dragen aan de samenleving. Een gemeente heeft die mensen nodig: zorg ook dat ze gemotiveerd blijven.
- Bedenk dat de inzet van bondgenoten ook iets betekent voor de organisatie. Als je niet voor draagvlak zorgt binnen de organisatie, dan is de kans groot dat ideeën en suggesties vanuit het netwerk niet verder gebracht kunnen worden.

Jamal Ezzarqtouni, trainer en adviseur:

‘Ken je doelgroep én ken jezelf’

Jamal Ezzarqtouni heeft vanuit verschillende posities en opdrachten veel ervaring met (lokale) netwerken. Hij is regelmatig moderator bij groeps gesprekken met (sociale) professionals, gemeenteambtenaren, sleutelpersonen, ouders en andere burgers. In een prikkelende presentatie deelt hij zijn inzichten over het organiseren en voeren van dit soort gesprekken.

Het gesprek aangaan over thema's als ondermijning en overlast, vraagt om een zorgvuldige aanpak, weet Jamal. Er komt schaamte bij kijken. Dat betekent dat je rekening moet houden met persoonlijke grenzen en achtergronden en flexibel moet zijn in communicatiestijlen. En dat betekent óók dat je jezelf moet kennen. Om dat te illustreren laat Jamal de deelnemers een korte persoonlijkheidstest doen aan de hand van het Lewis-model. Ook legt hij uit wat het verschil is tussen schuld- en schaamtecultuur en beschrijft hij verschillende communicatievormen.

In zijn presentatie maakt Jamal aan de hand van voorbeelden duidelijk hoe de theorie gebruikt kan worden in de praktijk. Daarbij werpt hij bijvoorbeeld de volgende vragen op, die telkens per doelgroep beantwoord moeten worden.

- Welke rol kan een (gemeentelijk) directeur spelen bij de aftrap van een nieuw netwerk? Is het handig als die bij een aftrap aanwezig is, of juist niet? En in hoeverre moet hij of zij zich daarbij dan kwetsbaar opstellen?

- Hoe stel je je als politieagent binnen een netwerk op? Stel je je meteen voor als vertegenwoordiger van de politie? Of werkt dat averechts? Achter elke professional zit ook een betrokken burger.
- Hoe positioneer je je als ambtenaar binnen een lokaal netwerk? Kies je voor een grote of voor een kleine machtsafstand? Ter vergelijking: hoe komt een minister-president over die op de fiets naar zijn werk gaat?
- Met welke insteek benader je bewoners om mee te doen aan een netwerk dat zich richt op het thema ondermijning? Leefbaarheid of veiligheid? En past daar een cultuur bij van schuld of van schaamte?
- Wat doe je als een jongere in de derde persoon spreekt als het over een delict gaat waar hij bij betrokken is? Zeg je dan meteen: 'ik heb het nu over jou'? Of laat je het gebeuren, en wacht je af waar hij mee komt?

Volgende bijeenkomst

De derde en laatste kennisdag van het project Weerbare gemeenschappen tegen ondermijning vindt plaats op donderdag 13 juni in Utrecht. Het onderwerp is dan het vergroten van ouderbetrokkenheid. De uitnodiging hiervoor is inmiddels verzonden. Er is nog plek voor ambtenaren en professionals die werkzaam zijn in PmG-gebieden.